

Fráňa Šrámek (1877 – 1952)

ze sbírky **Života bído, přec tě mám rád (1905)**

Curriculum vitae

Na doktora studoval jsem,
tatík po tom toužil,
císař pán, ten vzpomenu si,
abych jemu sloužil,
a ty zas chceš, moje milá,
bych se pro tě soužil.

Tatík lomil rukama,
já nelámal hlavu,
císař pán mi nechal ujít
jenerálskou slávu,
co moh ztratit, ztratil jsem,
s tebou ztratím hlavu.

Moji milí profesoři,
já vás pozdravuju,
také na vás, pane hejtman,
s kletbou pamatuju,
pro tebe se, moje milá,
k smrti umiluju ...

Raport

Na levém křídle a poslední
já budu stát,
a tušit nebude, oč prosit chci,
žádný kamarád –
a paty k sobě, špičky od sebe,
pro tebe, sne můj divný, pro tebe
já budu meldovat.

Hlásím, pane hejtmane,
že se mi zdál sen,
vojna byla a já ležel
v poli zastřelen;
a zrovna u mne váš kůň taky pad,
nám přáno bylo spolu umírat,
to z boží vůle jen.

To k ránu bylo as, neb měsíc zrud

ze sbírky **Modrý a rudý (1906)**

Píšou mi psaní

Píšou mi psaní
vojanští páni,
a tam stojí psáno
dvanáctého ráno
že já musím rukovat,

a váš kůň hlavu zdvih,
a zvláštní věc, měl jako já
prostřelený břich,
a v jeho očích takový styd žal,
kdos divil se v nich, kdos se ptal
a ruce lomil v nich.

Že louky voní kol a jetely
a kvete řeřicha –
a on... kůň... což byl vinen čím?
má díru do břicha,
že na něm seděl kdos, už nesedí
a oči vědět chtí, však nevědí
a v hrdle vysychá...

Oh, v hrdle vysychá... A chtěl by ržát...
že neví, neví proč?!
Sluníčko zlaté, což neměl on tě rád –
ty už ho nechceš... proč?
Proč necinkne už nikdy podkova,
proč nebe v krvi, nohy z olova –
hó, toč se, světe, toč...

Hlásím, pane hejtmane,
že byl to strašný sen,
ty oči zvířete, ty křičely
a z důlků lezly ven,
křičely na mne, jestli já to vím,
proč ležíme tu s břichem dřavým –
co měl jsem říci jen...?

Hlásím, pane hejtmane,
a já to musím říci:
tož, člověk rád jde, člověk musí jít,
když pán chce, smrti vstříc –
však koní šetřte, prosím tisíckrát,
to dobytče se strašně umí ptát,
proč nesmí žítí víc...
(podle některých zdrojů ve sbírce Modrý a rudý)

oh, rukovat.

Voják je voják,
musí bojovat –
vloží k líci pušku,
vezme si na mušku

třeba vlastní srdce své,
oh, srdce své.

Zdrávi vzkázali,
zdrávi napsali,
já jsem rezervista,
básník, anarchista,
zpívám si a proklínám,

ze sbírky **Splav (1916)**

Splav

Trápím se, trápím, myslím si,
kde bych tě nejraděj potkal.

Ulice střídám, parky a nábřeží,
bojím se krásných lží.
Bojím se lesa. V poledním lese
kdo miluje, srdce své neunese.
Na můj práh kdyby jsi vstoupila,
snad bys mne tím zabila.
Chtěl bych tě potkati v lukách.

V lukách je vlání
na všechny strany, pokorné odevzdávání.
V lukách je nejprostší života stůl,
rozlomíš chleba, podáš ženě půl,
chléb voní zemi, bezpečný úsměv svítí,
až k pláči je prostý věneček z lučního kvítí,
a oblaka jdou, přeběhlo světlo, přeběhl
stín,
muž má touhu rozsévače,
žena má úrodný klín...

Chtěl bych tě potkati v lukách. Šel bych ti
vstříc.

A až bys mi odešla, ach, zvečera již,
bys na mne nemyslila víc,
jen na prosebný a děkovný můj hlas,
jako bych jen splavem byl,
který v lukách krásně zpívat slyšel...

Uprostřed cesty

Ne, nenatrháš z nebe hvězd.
A přece věř, že natrháš.

V boj marný když se nevrháš,
tu za dnů vázneš v jílu cesta večer, tiskna
bradu v pěst,
svůj oheň čadit zříš a civíš v noc,
hluchého srdce nemá stráž.

Ať cesty nikam nevedou,

oh, proklínám.

Pomašíruju,
zpívat si budu:
modrý rezervista,
rudý anarchista,
v modré dálce rudý květ,
oh, rudý květ....!

tys po nich šel a šel jsi rád,
těch cest se nesmíš, nesmíš ptát,
snad není cest, jen lidé jdou
a jedna z hvězd je vždycky tvou
a z té ti zazní odpověď,
až přestaneš se ptát...

Čtrnáctiletý

Těch neznám slov, jež řekl bych a plakal.
Však zahrádku mám krásnou, z růží sad,
a kdyby vás tam někdy v noci slavík
vlákal,
tam z oněch slov je růží sad.

Já trnů zbavil je. By nezranily snad.
A světlušky jsem prosil o přispění.
I dnes je poprosím, až půjdu spát.
Jen máte-li, ach, v růžích zalíbení?

Snad máte hvězdy radši. Umru rád,
sad růží mých se v louky hvězdné změní.
Však umřít nedejte mi. Není, ach, není
slov krásnějších, než našeptá vám z růží
sad.

BLAHYNKA, Milan. *Česká poezie dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1980.

ŠRÁMEK, Fráňa. *Poutník*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2000, 107 s. Skvosty poezie. ISBN 80-720-2691-7.

GALÍK, Josef, Lubomír MACHALA a Eduard PETRŮ. *Panorama české literatury: literární dějiny od počátků do současnosti*. 1. vyd. Olomouc: Nakl. Rubico, 1994, 547 s. ISBN 80-858-3904-0.

ŠŤASTNÝ, Radko. *Čeští spisovatelé deseti století: slovník českých spisovatelů od nejstarších dob do počátku 20. století*. 1. vyd. Praha: SPN, 1974.

Muzeum Fráni Šrámka. *Životopis* [online]. 2012 [cit. 2012-09-14]. Dostupné z: <http://franasramek.cz/zivotopis>

- 1) Jaký životní postoj zaujímá Šrámek ve svých prvotinách (*Života bído, přec tě mám rád a Modrý a rudý*) z let 1905 a 1906?
- 2) Zkus si tipnout, za kterou báseň z těchto sbírek byl Šrámek v roce 1905 2x krátce vězněn.
- 3) Celé jeho první tvůrčí období je poznamenáno nejen antimilitarismem, ale i anarchistickým hnutím. Vysvětli, proti čemu se čeští básníci počátku století bouřili.
- 4) Jak nazýváme poezii, která bojuje, kterou se básník zapojuje do politiky?
- 5) Jak nazýváme verš, který se opakuje? Kde se takový básnický prostředek používá?
- 6) Jaké barvy a proč volí k vyjádření protikladů ze svého života a pocitů?
- 7) Je jeho kritika útočná, ostrá a přímá, nebo používá nadhled a humor? Proč asi?
- 8) Sbíрка *Splav* reprezentuje jeho intimní lyriku (druhé tvůrčí období). Jaká témata volí?
- 9) Otupila válka jeho poetickou duši?
- 10) Proč opustil anarchistický postoj? Do jaké oblasti se posunula jeho tvorba?

Řešení:

- 1) Výrazný antimilitarismus – odsouzení války celkově, zejména organizované.
- 2) Za báseň *Píšou mi psaní*.

(V den všestudentských slavností, 28. května 1905, začala v hostinci U skalního vrabce demonstrace anarchistických studentů, kteří zpívali píseň *Rudý prapor* a volali hesla „Ať žije anarchie“, „Pryč s tyrany“. Proti rebelujícím studentům zakročili policisté. Michael Kácha byl zatčen za nesení praporu a Šrámek za to, že na policistu volal „Zhyň, otroku, zhyň, pse!“ Šrámek dostal 6 dnů v policejním vězení, Kácha 8 dní. Nedlouho poté byl povolán na čtyřtýdenní vojenské cvičení, které komentoval verši *Píšou mi psaní* a článkem v *Práci*:

„...slibuji, že po celé čtyři neděle budu sloužiti věrně svému přesvědčení, že všechny své smysly opět otevřu, aby novými zkušenostmi posílil se můj odpor proti militarismu, a že vše, čím tam ve mně bude raněn a uražen člověk, povím potom mým kamarádům v písničkách, povídkách a propagačních člancích. To slibuji a protestuji: Pryč s militarismem!“ Načež byl potrestán několikátýdenním vojenským (tzv. garnizonním) vězením.)

- 3) Proti vládě Rakouska-Uherska, proti literárním zvyklostem, proti konvencím (společenským zvyklostem)... – Šrámek např. společně s ostatními anarchistickými básníky žil v olšanské vile S. K. Neumanna, žil celý život se svou partnerkou bez svatby, začal používat naprosto odlišný literární jazyk než předchozí básníci...

- 4) Angažovaná, politická poezie (u Šrámka lyrika).

- 5) Refrén, v písni. Píseň a lidový popěvek patří k jeho inspiračním zdrojům. Mnohé jeho básně zlidověly.

- 6) Červená – barva anarchistů, modrá – barva rakouské armády.

- 7) Humor a nadhled. Je to působivější a zábavnější.

- 8) Přírodu, lásku, vnitřní pocity...

- 9) Ne, naopak – posílila jeho vitalistickou orientaci, stal se vnímavější – píše o milostné touze, nesplněném snu, o ženě, přírodě... – o tématech soukromých, už ne veřejných a politických.

- 10) Vyvíjel se – jednak byl starší (39 let), jednak se jejich anarchistická skupina rozpadla (r. 1906) a hnutí ustoupilo jiným směrům. Více se věnoval próze a dramatu.